

הרב אליעזר יהודה וולדנברג
פרופ' דוד מאיר

הפריה במבחנה דיון רפואי והלכתי

לכבוד

הרב הגאון, רב אליעזר יהודה וולדנברג, שליט"א
אב בית דין,
רח' מזור 8,
ירושלים

מכובדי הרב וולדנברג,

הגני פונה אל כבודו בענין העומד כיום בפני הצבור כפעולה רפואית חדישה אשר יתכן וביצועה כרוכות שאלות הלכתיות; מדובר בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה. אני מרשה לעצמי להביא את הענין בזמן הזה לפני כת"ר אחרי שמשרד הבריאות הוציא הוראות בנדון ויתכן שחלק מהצבור בארץ יעמוד בקרוב בפני בעיה מעשית זאת.

כדרכי, אנסה קודם להבהיר את הצד הרפואי המציאותי של הפעולה המוצעת:

אברי המין הפנימיים של האשה מורכבים משתי שחלות (Ovarium) השוכנות צמודות לשתי החצוצרות (Salpinx) של האשה. החצוצרות הן מעין תעלות המוליכות לרחם (Uterus) אשר בו גדל העובר.

תהליך ההפרייה

בשחלות מתפתחות הביציות של האשה שהן, למעשה, הזרע שלה. הן מבשילות מדי חודש ומופרשות (בדרך כלל אחת) במחצית מחזורן. הביצית נכנסת לתוך פתח החצוצרה הסמוכה לשחלה ונעה בתוכה לכיוון הרחם. זרע הבעל מגיע מתוך הרחם לחלל החצוצרה ושם מתקיימת פעולת ההפרייה על ידי מיווג זרע הבעל והביצית. במידה והחצוצרה תקינה וחלולה מתקדמת הביצית המופרית לחלל הרחם ומתמקדת בדופןו. שם ממשיך העובר לגדול עד שהוא ממלא את כל חלל הרחם ומגיע לסוף ההריון.

מתוך זה מובן שבמידה שפתח או חלל החצוצרה של האשה סתום עקב דלקת או סיבות אחרות, על אף שלבעל אין בעיית פרייון והאשה מפרישה מדי חודש ביצית, אין כל דרך של הפרייה בצורה טבעית. זרע הבעל אכן יגיע לרחם, אבל לא יוכל להתמוג עם הביצית שאפילו אם נכנסה לחצוצרה, לא תוכל לעבור את אזור החסימה.

במשך השנים, שקלו רופאים את האפשרות להוציא את התהליך הזה מחוץ לגוף האשה, על ידי בצוע נתוח קל, ולקיים אותו במבחנה סטרילית. אחרי

הפרייה הזרע והביצית במבחנה הסטרילית לשתול את העובר המיקרוסקופי בדופן רחם האשה במקום שאליו הוא היה מגיע אם תהליך ההפרייה היה מתקיים בצורה טבעית.

זה כבר שלוש שנים שפעולות אלו נחלו הצלחה במקומות שונים בעולם וישנם כחצי תריסר ילדים אשר הפרייתם בוצעה בצורה זו.*

משרד הבריאות, בועדה אשר הוקמה על ידי מנכ"ל המשרד, בדק את הנושא וקבע שבמידה שאין דרך אחרת להגיע להריון, תותר הפרייה בתוך מבחנה. הם הציבו תנאים שונים הקשורים לפיקוח על הנושא, רובם עוסקים בצד המשפטי והרפואי. כמו כן, קבעו שפעולה כזאת תעשה, אך ורק, בביצית וזרע מבעל ואשה ולא תתכן הפרייה כזאת מזרע של תורם זר (דבר אשר הם אינם אוסרים בהפרייה מלאכותית מהסוג המקובל המבוסס על שמוש בזרע זר במזרק במקרה של אשה אשר בעלה עקר).

בהסתייגות זו של פעולת הפרייה רק במידה שאין כל אפשרות אחרת להגיע להריון ובהגבלת הפעולה לזוג נשוי, נראה לי שאין מכשול הלכתי לפעולה זאת.

אבקש לשמוע את דעתו של כבוד הרב בנושא. בכבוד רב,

פרופ' דוד מ. מאיר
המנהל-הכללי

למכובדי פרופ' ד"ר דוד מ. מאיר נ"י
המנהל הכללי של המרכז הרפואי שערי צדק
בפעה"ק ת"ו

ייתב ד' החתימה.

קראתי בתשומת לב יקרת מכתב-שאלתו מתאריך ח' אלול מ"א על אודות,, הפרייה מלאכותית בתוך מבחנה" בצירוף הבהרת הצד הרפואי והמציאותי של הפעולה המוצעת כיד ד' הטובה עליו.

ואחרי העיון הראוי בצדדי הבעיא ובהיקפה נלענ"ד כי בביצועה של הפעולה המוצעת כאן כרוכות שאלות הלכתיות במישרין ובעקיפין וכי כאן ישנו מכשול הלכתי (וביתר דיוק: מכשולים הלכתיים) לפעולה זאת. ואבאר את דברי.

(א) ההגבלות בהיתר הזרעה מלאכותית נוגעות גם להפריית מבחנה**

בראשית דבר. זאת לדעת כי גם בהזרעה מלאכותית מש"ז של הבעל אל תוך רחמה של האשה, שהוא קיל בהרבה מבחינת ההלכה מהפרייה מלאכותית

* מאז כתיבת הדברים ועד היום, נולדו אלפי ילדים בשיטה זו. ראה למשל — R.G. Edward: Current Status of Human Conception in Vitro; Proc. of the Royal Society of London, Feb. 1985, pp. 417-448. בהרצאה זו שניתנה במרץ 1984, דובר על 600 "ילדי מבחנה", ומאז כידוע גדל מספר זה בהרבה.
— י.ש.

** כותרות המשנה נכתבו על ידי העורך.

מחוץ לרחם נשוא־דיונונו, בכל זאת רבו גם רבה בה בספרות ההלכה חילוקי שיטות ודעות, ישנם אוסרים לגמרי את הפעולה מכמה בחינות וחששות עניניות ועובדתיות, ישנם מתירים אותה עם התנאת כמה הגבלות, וישנם מתירים אותה לגמרי. כפי שהארכתי בבירורן ובהבהרתן של השיטות בזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק ט' סימן נ"א שער ד'. ועל פי זה העלתי להלכה, כפי שגם סכמתי בסיכומים שם סעיפים י"ז י"ח כ' כ"א, בכזאת. א) כל עוד שיש תקוה שהזוג יכול להבנות כדרך כל הארץ אין למהר להתיר זאת, ויש לחזור לעשות כל טעדיקי בדרכי ההלכה והרפואה לקיים ההזרעה בדרך הטבעית טרם שיגיעו למסקנא להוראת היתר על הזרעה מלאכותית. ב) אם כבר עברו עשר שנים מנשואי הזוג, או שהתברר כבר לחלוטין על ידי קביעה של רופאים נאמנים שלא תוכל האשה בשום פנים להרות מבעלה בדרך הטבעית, אזי בין המתירים או את ההזרעה המלאכותית נחלקו הדיעות ביניהם באיו צורה להתיר זאת וכדלהלן. 1) ישנם המתירים את הביצוע רק בימי טהרתה של האשה, ויש מקום להתיר אפילו אם זה סמוך לוסתה. 2) ישנם מתירים הביצוע גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין גידה דאורייתא. 3) וקצתם מתירים לבצע זאת אפילו בימי נדותה. ג) במקרה של הוראת היתר יש להשיגח בשבע עינים שלא יערבו חלילה בזרע הבעל גם זרע של איש אחר, דאחרת עלולה הקערה להתהפך על פיה ולגרם לזוג חורבן במקום בנין.

מובן לפי זה מאליו כי גם במקרה שיתכן צידוד היתר להפרייה בתוך מבחנה נשוא־דיונונו, אבל כל ההגבלות האמורות חלות גם על זה.

(ואגב. נדהמתי וחיל ורעדה אחזתני לקרוא במכתב כבו', שכותב כאל דבר הפשוט, שהגם שבמסרד הבריאות אינם אוסרים בהפרייה מלאכותית מהסוג המקובל זרע של תורם זר, וכי ההפרייה מבוסס על שימוש בזרע זר במזרק במקרה של אשה אינר בעלה עקר, אבל כאן, במקרה שלפנינו, קבעו ש, פעולה כזאת תעשה אך ורק בביצית זרע מבעל ואשה ולא תתכן הפרייה כזאת מזרע של תורם זר". ובנהמת לבי אני קורא על זה ואומר: שומו שמים על הפקרות כזאת לפרוץ פרצות חמורות כאלה (בידיעת הזוג ושלא בידיעתם, או שלא בידיעת הבעל בלבד, ובהטעיות) כחומת הטהרה והיחוס המשפחתי. ואם ככה הדבר הרי צדקו אפוא אותם המורים שלא רצו בכלל להורות כל היתר בדבר, וסתמו את פסקם בלי לגלות כל נימוקים לפסקם כדי שלא יוכלו לערער עליהם. יפה נסוג הגאון בעל דברי מלכיאל ז"ל (שהבאתי בספרי שם) וחזר מצדדי ההיתר שהראה מקודם לכן מה שיש לצדד בזה, ובנימוק, מפני „שאם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים ועי"ז ניתן יד לפושעים", והיה בזה כחכם הרואה את הנולד ויפה סתם והשיב הגאון החזו"א ז"ל (מובא ג"כ בספרי שם) כי „אי אפשר להתיר“.

וכבר הגבתי בספרי שם חמורות ובחריפות גדולה נגד תועבה כזאת להכניס זרע של איש אחר לתוך רחמה של אשת איש ואפילו זרע של עכו"ם (וגם לא לרחמה של פנויה, הן בגלל עצם התועבה שבדבר והן בגלל המכשולים הגדולים שעלולים לצאת מזה). והוריתי גם למעשה שהאשה חייבת במקרה

כזה לקבל ג"פ מבעלה. ונדפסה הוראתי זאת באריכות בספרי צ"א חי"ג סי' צ"ג יעו"ש.

ועתה אשאלה למר: איך אפשר לסמוך על הבטחתם של כאלה (גם אם לפנים ישתפו בוועדתם איזה רב) שבהפרייה במבחנה כן יפקחו שהפעולה תעשה אך ורק בביצית וזרע של בעל ואשה? הלא שוא ושקר הבטחתם זאת. ומאן דעביד הא עביד הא. ובאמת לפי השקפתם המסולפת מה גשנתה זה מזה? כשם שמתירים לעצמם זרע זר ברחם האשה כשהבעל עקר, כך יבוא אותו הדבר להתיר גם זרע זר במבחנה כאשר נוסף למה שהבעל עקר גם האשה יש לה מחסום בחצוצרה, ואו יוציאו ממנה את הביצית ויכניסו אותה במבחנה יחד עם זרע של גבר אחר פורה. ובהפרייה במבחנה הרי פריצת הפיקוח הוא הרבה יותר קל מפריצת פיקוח בהזרעה מלאכותית בהיות והמבחנה נשאת בידיהם של המטפלים זמן ממושך. עיין עוד לקמן מזה.

כ) החמרת המצב בהפרייה מבחנה עקב איסור מוציא שז"ל

הדברים האמורים באות הקודם כתבתי גם לפי הנתה לאפשרויות למתוח קו משהו בין הזרעה-מלאכותית לבין הפרייה-מלאכותית ולתת את האמור בזה להאמור בזה.

אבל לאמיתו של דבר נראה לאחר העיון כי קיים מרחק רב ביניהם ודין ההפרייה המלאכותית הוא הרבה יותר חמור מדין ההזרעה המלאכותית עד שלא ניתן כלל להשוותם אהדדי. וכמה פנים לדבר.

ראשית, בהזרעה מלאכותית זרע הבעל מוכנס לתוך רחמה של האשה, ובין אם הפעולה מצליחה והאשה מתעברת מזה ובין אם אינה מצליחה, בכל אופן שהוא אין כאן הוצאת זרע לבטלה בהיות והכל הוכנס אל תוך הרחם ודינו של זה כדין כל אלה שחיים עם נשותיהם באופן טבעי ולא מולידים. אבל בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הרי אם הפעולה איננה מצליחה ולא חלה הפרייה, הא יוצא שהבעל הוציא זרע לבטלה על העצים ועל האבנים.

ואפילו כשכן מתהווה הפרייה הרי זה רק מתא אחד של זרע בלבד המתחבר עם הביצית של האשה, והיתר נשאר שפוף לבטלה על פני החוץ (גם מי יודע ומי יד לידנו יתקע שלא ישתמשו בנשאר לצורך אשה אחרת, ויהא זה גם של יהודי החרד לדבר ה' שאילו היה נודע לו מזאת לא היה מוצא מנוח לנפשו), בניגוד להזרעה מלאכותית שאיך שהוא הכל נשאר ברחם האשה.

ועוד זאת. הזרעה מלאכותית היא מבוצעת עפ"י רוב בגלל חיסרון ומניעה מצד הבעל באשר הוא לקוי בעקרות יחסית או בגלל חוסר כח גברא בקצב זרמת זרעו, וכדומה (פרט להיכא שסיבת מניעת ההריון הוא מצד האשה באשר הביוץ שלה הוא בתוך ספירת שבעה ימי הנקיים), ולכן דנין לומר (כמה מהפוסקים) דמכיון שהבעל אינו ראוי להוליד באופן טבעי אין לגביו איסור של הוצאת זרע לבטלה. אבל בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הא באה היא בגלל חיסרון ומניעה מצד האשה בזה שפתח או חלל החצוצרה שלה סתום

עקב דלקת, או סיבות אחרות, שבגלל זה לא תוכל הביצית לעבור את אזור החסימה ולהגיע את חלל הרחם. אבל לבעל אין בעיית פריזון, ואם כן בכגון דא יש לומר שקיים בכה"ג כלפי הבעל איסור של הוצאת זרע לבטלה. באופן שיוצא לנו, כי בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה עובר הבעל על איסור חמור של הוצאת זרע לבטלה, ועל כן אין להורות היתר בזה.

ג) אי-קיום מצות פריה ורביה בהפריית מבחנה

זאת שנית.

בספרי שו"ת צ"א ח"ט שם התייחסתי לבעיה אם האיש מקיים מצות פריה ורביה בהזרעה מלאכותית (בספרי שם אני קורא זאת בשם הפרייה-מלאכותית, אבל הנכון לקרא את המדובר שם בשם „הזרעה מלאכותית“, בהיות והפרייה מלאכותית אנו קוראים בכאן כשההפרייה נעשית במבחנה). והבאתי כמה שיטות פוסקים שחלוקים בדעתם בזה, ואחרי הברור סכמתי בסעיפים ז' וח' בסיכומי שם בכזאת: 1. יש אומרים שמתייחס הנוולד אל בותן הזרע והוא נחשב כבנו לכל דבר. 2. יש אומרים שרק לחומרא אמרינן שמתייחס אליו ולא לקולא. 3. ויש אומרים שאפילו הוא כבנו לכל דבר מכל מקום לא מקיים על ידי כן מצות פריה ורביה. 4. וישגם החולקים על כל הג"ז וסוברים שבן כזה איננו מתייחס אחר בותן הזרע כלל יעו"ש.

וכעת בבואנו להתייחס בזה בקשר להפרייה מלאכותית במבחנה נשוא-דיוגנו, נראה דהדעת נותנת לומר דלא רק שכל האמור חל גם בנדיבונגו, אלא גם זאת דיתכן שבכהאי גוונא יודו כולם שאינו מקיים על ידי כן מצות פריה ורביה, כי קיים הבדל ומרחק גדול בין הזרעה לבין הפרייה, והוא זה, דבהזרעה מלאכותית הרי ההזרעה נעשית באופן ישיר באותו מקום שנעשית ההזרעה הטבעית ורק בגלל איזה עיכוב מצד הבעל (או מצד האשה) כנ"ז, באים לעזרתו, וזרעו מוזרק ומוחדר אל תוך רחמה של האשה באמצעים מלאכותיים, ולאחר מכן תהליך הפרייה ברחם האשה וכו' שהוא זה המביא בפועל לקיום המצוה הוא כתהליך רגיל וטבעי של הריון. רצוני לומר: שגם בהזרעה טבעית הזרע של הבעל מופרש מגופו, וכשם שבהזרעה טבעית האשה לאחר מכן מזריעה מצידה בתוכיותה, ומתקיימת פעולה ההפרייה המביאה לידי קיום המצוה על ידי מיזוג זרע הבעל וביצית האשה, כן גם בהזרעה מלאכותית פעולת ההפרייה נעשית ג"כ בגופה של האשה, כאשר האשה מצידה מזריעה בכנ"ז גם כן בתוכיותה בתהליך רגיל כבהזרעה טבעית. ולכן סברי כמה מן הפוסקים שיכולים להתייחס אל דבר כזה בשעת הדחק, ובפרט כאשר הבעל מפריש מזרעו לשם מטרה זאת וגם הכנסת הזרע בגוף האשה נעשית באופן רצוני ומכוון, לא כאל מקרה חריג לגמרי מדרך יחסי אישות והזדווגות איש ואשה, ושהבעל כן מקיים עי"כ מצות פריה ורביה. אבל משא"כ בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הא משגים בזה סדרי בראשית. את זרע הבעל מזריעים לא אל רחם האשה אלא אל תוך מבחנה, ומצד האשה אין גם כן הזרעה, אלא באמצעים כירורגיים (על ידי ביצוע ניתוח קל) מוציאים ביצית מרחמה

ומניחים אותה גם כן במבחנה, ומחוץ לגוף האשה, שם במבחנה במקום שאין בו ענין כלל של התייחסות, הוא שמתרחש תהליך ההפרייה והביצית המופרית מתחלקת שם מספר פעמים, ורק לאחר מספר חלוקות (כעבור ימים או שבועות) כאשר ההפרייה מובטחת כבר, רק אז היא מושלת ברחם האשה. ויוצא שאין כאן הנרעה כדרכה לא מצד האיש ולא מצד האשה, דשניהם נזרעים על ידי צד שלישי אל תוך מבחנה, וגם ביצוע ההפרייה המביאה לידי הריון ולידה שע"ז מקיימים המצוה נעשה גם כן שלא כדרכו, וכח שלישי היא המבחנה (שאיננה אפילו יצור) היא הגורמת לזה, ושיתהווה הדבר בתוכיתה היא (בהתאם להתכשרותה לכך), מקום שאין בו ענין של התייחסות. ואם כן בכל כגון דא יש שפיר מקום נרחב לומר שכולם יודו שלא מקיימים כלל על ידי כן מצות פריה ורבייה כמצווה עלינו בתוה"ק. ונלמד זאת גם מק"ו ממה שמצינו בכל מצוות התורה שלא יוצאים ידי חובת קיומם כאשר עושים אותם שלא כדרכם ושלא כדרך הנאתן.

ולא רק מצות פריה ורבייה לא מקיימים על ידי כן אלא גם מצות ה', לשבת יצרה" שמדברי קבלה יש לומר שגם לא מקיימים בזה בהיות והביצוע הוא שלא כדרך כל העולם ובצורה לא גורמלית כזאת, כנ"ו.

ד) חסרון יחוס הלכתי בין הנוול מהפרייה מבחנה לבין ההורים הביולוגיים

ויש אפילו מקום לומר, ובמיוחד בקשר לביצית האשה (ובמיוחד דמיוחד בנוגע לתינוק-מבחנה היכא שכל ההריון נעשה גם מחוץ לגוף האשה, עיין לקמן), דמכיון שדרכה הטבעית של הביצית להיות מחוברת לגוף האשה ולפרות שם, אם כן ברגע שתולשים אותה מגופה ומנתקים אותה ממקום גידולה מתבטל הקשר היחסי בינה לבין האשה, והרי זה בדומה למה שמצינו ברמב"ם במו"ג ח"א פרק ע"ב שכותב וז"ל: „אי אפשר שימצאו אברי האדם בפני עצמם והם אברי אדם באמת ר"ל שיהיו הכבד בפני עצמו או הלב בפני עצמו או בשר בפני עצמו" עיי"ש וא"כ הוא הדין יש לומר בכזאת גם לגבי בצית האשה כנ"ו.

ועוד מצינו גדר בזה בהלכה בגמ' בקדושין ד' ס"ט ע"א לגבי הבא על השפחה דאומרת דכל וולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי, ומפרש רש"י דהיינו: שאין מתיחס אחר אביו כלל. והתיו"ט על המשניות שם סובר דהוא הדין בכזאת גם בבא על הנכרית ולא מהני אפילו לענין זה שאביו יוכל לגיירו. ומבאר בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' רמ"ח דכוונתו מפני דס"ל דגם בישראל הבא על הנכרית לא נקרא כלל בנו וכבמעי בהמה דמיא ולא חשיב הוא כאביו גם לענין זה עיי"ש. והיינו, מכיון שנוצר במקום שאין התייחסות.

ובעצם כדברי התיו"ט מתבאר בדברי הרמב"ם בפ"ח מלכים ה"ח שפוסק גבי יפת תואר, דאם נתעברה מביאה ראשונה הרי הולד גר ואינו בנו לדבר מן הדברים מפני שהוא מן העכו"ם אלא בית דין מטבילין אותו על דעתם. ומבאר הכ"מ דזה דומה לההיא דכתובות ד' י"א דאיתא הגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין ופירש"י שם אם אין לו אב ואמו מביאתו להתגייר, והא גמי

הכי הוא דאין ולד זה בן הישראל כלל דבנג הבא מן העכו"ם אינו קרוי בנג עיי"ש. הרי כנ"ו.

וביותר מציינו שכותב להסביר דבר ענין ההרכבות הזרות ביחסי אישות בספר שו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל סימן קט"ו. הוא מגדיר שם וכותב, דטעמא כולדה כמוה, משום דרחמנא אפקריה לזרעייהו שיהא הולד נגרר אחרי האם כהדא תרגולתא דספנא מארעא וכמים במעיהם של צאן לבן או כאילו בזרעה מכל הולך על ארבע, וזהו בכל ההרכבות הזרות שאין בהן קדושין לאלו ולא לאחרים ויש עבירה חמורה עובר ירך אמו הוא יתום ואין אב דליכא למימר בהא ברא כרעא דאבוהי עיי"ש. והוא הדין דיש מקום לפי זה להחיל הגדרה זאת של „מדמינן לה לספנא מארעא" גם על יצור כזה של גשוא דיונגו שנוצר ומתרקם במקום שאין התייחסות (וכן לזה היכא שכל ההריון נעשה ג"כ במבחנה כאילו הוא יתום מאב ואם גם יחד). והיא הולמת עוד ביותר בנידוננו מביחנה מציאותית.

ברם עם כל האמור יש אבל להזכיר גם כן דברי הרמב"א באה"ע סי' ט"ו סע' י' שכותב לגבי דינא בעריות, דיש מסתפקים לומר אפילו בולד הבא מן השפחה והעכו"ם דדוקא מדאורייתא הולד הולך אחר השפחה ואחר העובדת כוכבים, אבל מדרבנן הוי זרעו ולכן יש להחמיר לכתחילה ע"ש. ולכן גם בנידוננו אפי"אם נצדד כנ"ו מכל מקום בשאלת איסורא דעריות יש או להחמיר. (ויש עוד להאריך בזה).

ה) הפרייה, הריון חוץ-רחמי ותוצרי תיכפול (clone) אנושי

ובפרט דכאשר אנו קוראים כבר דסופו של תהליך זה של הפרייה מלאכותית במבחנה להביא בכנפיו, במוקדם או במאוחר, גם לידי יצירת „ילד-במבחנה", זאת אומרת: שכל ההריון יעשה ויגמר גם כן מחוץ לגוף האשה אלא במבחנה עצמה תוך יצירת תנאי-רחם בו. ולאחר מכן במחשבה להביא גם לידי מבצע מדהים הנקרא בשם „תכפול-האדם" ללא זיווגם של שני תאי-מין אלא ע"י נטילת גרעין של תא בגוף האדם והחדרתו לתוך תא של ביצית אשר גרעינה סולק. ואז מנגנון התכפול של התא הרגיל יפעל והתא יתחלק עוד ועוד ויתפתח עובר, וזה שמו שיקרא לו „יצירה ביולוגית מלאה של יצור אנושי לפי תכנית מוכנה מראש המוציאה לפועל תכונות נדרשות ורצויות על ידי היוצרים", ואם כן הלזה יקרא ילודים שהתייחסות מלאה להם אחרי מולידתם שרוצים לייחסם אחריהם? וזאת מלבד מה שסילוף יצירתם והבאתם לעולם בצורה כזאת הוא דבר אשר יגרום הרס ואבדון לדמות היצירה האנושית, ואנדרלמוסיה תשרור בכל בעית הילודה שתתהפך למעבדה חסר גוון אנושי, כאשר כבר התעוררו להתריע על כך גם מקרב אנשי המדע והביעו חרדתם העמוקה לקראת הצפוי בבאות. הרי יקום דור אשר כל רואיו יפטיר עליו ויאמר: „חדשים מקרוב באו לא שערום אבותינו" לראות מין יצורים כאלה כמעט חסרי-בחירה וגולמי-אדם וכחסרי יחוס-אבות, והדבר יגרם בעקיפין גם לידי

החדרת כפירה בקרב ההמונים הפשוטים בשטחים שונים רח"ל שאין ברצוני לפרטן כאן ואחריה מי ישרנו.

ואם כן מה בצע לנתינת דרך ליצירת יצורים כאלה (לרבות הפראה־מבחנה נשוא דיוגנו) שיוצריהם ומולידיהם אינם מקיימים על ידי כן את חוק היצירה כמצווה עלינו מפי יוצרה בתוה"ק. והיוצרים על ידי כן רק בעיות מרקיעות שחקים העלולים בהתדרדרותם להחזיר את גלגל האנושיות אלף מעלות אחורנית ויותר מזה.

(ו) חוסר אפשרות פיקוח על שמירת ההנחיות בהפריית מבחנה

שלישית, כאשר כבר הזכרתי בדברי, הפרייה מלאכותית במבחנה חמורה פי כמה מהזרעה מלאכותית אל רחם האשה גם מבחינה עובדתית, והוא זה: בשלמא בהזרעה מלאכותית היכא שהביצוע של ההזרקה אל תוך רחמה של האשה נעשית מיד ובסמוך להוצאת הזרע מהבעל אפשר עוד בעינא פקיאח לשמור ולהשגיח שלא יערבו בזרע זה של הבעל גם זרע של גבר זר, וכן שלא יקחו שארית מזרע זה כדי להזריק לאשה אחרת.

אבל בהפרייה מלאכותית אל תוך מבחנה אין כמעט כל אפשרות כזאת של השגחה כנ"ז, דהרי לאחר שהזרע והביצית של בני הזוג מוצאים מהם, המה נלקחים כדי לתתם אל תוך מבחנה, ושלה ישלחו את בני הזוג לביתם, והמה נהיים בהעלם דבר מהם, ונתונים נתונים המה בידי המומחים המטפלים, ומובאים אל המעבדה אשר נמצאים שם עוד עשרות מבחנות, ולפי התור והיכולת מכניסים אותם במבחנה, וגם שם במבחנה נשארים המה מספר ימים או שבועות עד שהביצית תעבור במבחנה מספר שלבי התחלקות, ורק לאחר מכן מגיע התור להשתיל אותה אל תוך רחמה של האשה, ואם כן נעלה מכל ספק שבמצב לפנינו בקעה פתוחה ודשה פרוצה, פירצה הקוראת לגנב — בדמות ובשם הרפואה והמדע — לעשות כטוב בעיניו באורה כבבשיכה, הן לפנייהם והן לאחריהם. ובהשקטת מצפון שפועל ועושה זאת למען קידום והתפתחות המדע כביכול, וכל השגחה ולו הטובה ביותר לא תהא בה ערובה בטוחה במאה אחוז שלא יחליפו ולא ימירו זרע אחר במקום זרע זה, וכן שלא יבואו לאחר מכן להשתיל ביצית זרע של זוג זה אל תוך רחמה של אשה אחרת פנויה או אשת איש, ותוצרנה על ידי כך בעיות חמורות וקשות בכל שטחי החיים המשפחתיים על גוניהם השונים, ותמלא הארץ זימה וגמצא אח נושא אחותו וכו' (עיין יבמות ד' מ"ב ע"א). דבר שאסור זה משום כך אפילו בפנויה כדפוסק הרמב"ם בפ"ב מה' נערה ובתולה הי"ז, דהמניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה גורם שתמלא הארץ זימה וגמצא אב נושא את בתו והאח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא עיי"ש. ובגידונו החשש הזה של נמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו הוא מבוסס וגדול פי כמה מהמניח בתו וכו', באשר שהממדים שיכולים להתעבר על ידי זה המה גדולים ועולים למעלה ראש. כי אלפי רבבות נשים יכולות להתעבר ממספר מועט של תורמי זרע לפי הערך. ולדוגמא אסתפק בזה מה שראיתי בירחון „המאור“ היוצא

לאור בארה"ב (תשרי תשי"ד) שהפרופ' י. מ. רבינוביץ פירסם בקשר לזה שלפי מה שקרא סטאטיסטיקה על ההורעה המלאכותית הרי מאז שניתן כח הדחיפה לתהליך הרפואי הזה כבר ישנם בארה"ב בלבד אלפי ילדים יוצאי ירך ההורעה הזאת, וכמו"כ לפי האומדנא מגבר אחד פורה לבד יש בכח בתנאים מופתים להוליד ארבע מאות ילדים בשבוע, או עשרים אלף ילדים לשנה עיי"ש. וזה היה בשנת תשי"ד, ומה התפתח עוד ביתר תוקף מאז ועד היום? והדברים מדהימים ומבהילים.

אם כן האם ישנו עוד ספק כל שהוא שבמצב כזה החשש האמור של נמצא אב נושא בתו והאח נושא אחותו הוא לא חשש מבוסס וקרוב עד מאד?
ועל כן גם מכח זה אין להורות כל היתר בזה, ולא לתת למחיצת הכרם של אחינו בית ישראל שתתפרץ ותשאר כעיר פרוצה אשר אין לה חומה. אלא מן החובה על הגדולים ועל המנהיגים לגדור את הכרם בכל מידי דאפשר. ולהזהיר ולהתריע דרך כל השופרות הנתונים בידיהם על הסכנה הרוחנית העצומה האורבת והצפויה אם העלם יעלימו עין מזה (וכל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה. ב"ר פכ"ו אות ה').

ה) מסקנה להלכה

לאור כל האמור בדברינו עד כה נלענ"ד להלכה דאין להתיר בשום פנים את ההפרייה המלאכותית במבחנה.
והגני בכבוד רב ובברכת גח"ט

אליעזר יהודא וולדינברג

הרב אביגדור נבנצל

הפריה במבחנה — הערות

למאמרו של הגאון בעל ציץ אליעזר שליט"א¹: איני רוצה ח"ו לערער על מסקנתו הלכה למעשה, כי ודאי יתכן שיפה נמנע מלהתיר כמו מה שהביא מהדברי מלכיאל והחזו"א. ובכל זאת מן הראוי אולי, אם כבר מפרסמים מאמר זה, להוסיף את ההערות הבאות:

א. מן הראוי להזכיר שאם באנו לאסור את ההפריה הזאת, אנחנו גורמים לפחות לאחד משני דברים: או שהאיש ודאי לא יקיים פו"ר, ואפי' שבה שלדו לא יקיימו, (לאור חרם דרגמ"ה) ויתכן מאד שתשרור עצבות ומרירות בבית הנוג לעולם, או שיפרדו, ונמצאו הורסים בנין אשר לשלימותו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. יתכן שאין בכח שיקול זה להכריע הכף, ואע"פ נלענ"ד מן הנכון לפחות להזכירו.

ב. אם מבינים אנו שתכלית (או לפחות אחת התכליות) הזיווג היא

1. לעיל עמ' 84-92.

קיום המין והעמדת דורות לעבודת הבורא, ולא רק ההנאה ההדדית, יש לענ"ד מקום רב לומר שהוצאת זרע להפרות ביצית אינה תו"ל, ואין בה כמובן שום דמיון לדור המבול ולער ואונן, דהתם כוונת המעשה להנאה בלא פו"ר וכאן איפכא כוונתו לפו"ר בלא הנאה. ואף גם אם אין הפעולה מצליחה, הוא מצדו פעל כפי יכלתו היחידה לקיום העולם, ולכל היותר הוא דבר שאינו מתכוון (אם כי צ"ע אי שייך הכא התירא דדשא"מ, די"ל דדמי לרציחה דילא שייך בה דשא"מ, אך ראיתי מן הגדולים שדנו בזה מצד דשא"מ). ומה שהיתר נשפך, הא גם בביאה כדרכה הולך היתר לאיבוד, ופעמים שפולטתו או מקנחתו.

ג. גם מה שכתב דאין כאן קיום פו"ר ואף לא יחס, מצד שאינו כדרך כל הארץ, לענ"ד י"ל דשפיר הוא כדרך כל הארץ, דאין לנו לילך בתר היצוגיות הדברים אלא בתר פנימיותם, וזה דרך כל הארץ שהתא מפרה את הביצית. ומה שהביא מהמו"ג, כבר נתבאר בזה"ק דמשנת ת"ר לאלף הששי נפתחים שערי החכמה, ואנן סהדי כיום על כמה ניתוחים של איברים שנקטעו ולא שנו את תפקידם וחוזרים ומהברים אותם, וכן השתלות עור.

ד. גם מה שהשווה זה לעכו"ם ועבד יש לחלק, דהתם אמרה תורה דאין יחס ל, עם הדומה לחמור" עם עם הקודש, אבל הכא האישה והאשה שניהם כשרים וראויים להוליד זה מזו, אלא שהוצרכו למעט עזרה.

ה. מה שחשש שיוצרים בעיות מרקיעות שחקים, אטו כולי עלמא צייתי דינא, הלא הבעיות צעות בלאו הכי, ובינתיים כנ"ל מוטל על כף המאזניים אושרו של זוג בישראל².

2. ראה מה שכתב הגרש"ז אויערבאך, נועם א', קנ"ז 4 שורות מלמטה. — העורך.

הערת המערכת למאמרו של הרב א. נבנצל שליט"א בנדון הפריה מבחנה

בספר לב אברהם, חלק א', פרק ל', סעיף ג' כתב וז"ל:

יש להתיר, "ילוד מבחנה" כשאין שום אפשרות אחרת לזוג להיבנות, וכשהזרע בא אך ורק מהבעל. עכ"ל.

ומקור הדברים הם בהערה 8: „מפי הגר"ע יוסף שליט"א". (וראה הסכמה הגר"ע יוסף שם עמ' יא—יב).

מצאנו לנכון להזכיר מובאה זו מאותם נימוקים שהעלה הגר"א נבנצל שליט"א בראש הערותיו.

אמנם הגר"א זולדינברג שליט"א בקשנו להבהיר, שעל אף תגובות רבות אשר הגיעו אליו לאהר פרסום תשובתו ב„אסיא“, דעתו איתנה לאיסור כפראשונה.